

**ПРЕДМЕТИ БОЮНЧА 2014-2015-ОКУУ ЖЫЛЫНА
КАРАТА МУГАЛИМДЕРДИН АВГУСТ КЕЧЕШМЕСИНЕ
СУНУШТАР**

География

Жаңы келе жаткан 2014-2015-окуу жылында Жалпы билим берүүчү мектептерде география предмети 2012- жылында өзгөртүлүп, толукталып кайрадан басылып чыгарылган окуу программанын негизинде окутулат.

Окуу программасынын мазмуну учурдагы билим берүүнүн маданияттык-компетенттик мамиленин негизинде күчөтүлүшү мектептеги географиялык билим берүү ар бир окуучунун психологиялык өзгөчөлүктөрүн, жөндөмдүүлүктөрүн эске алуу менен алардын окуп-үйрөнүүсүнө максималдуу мүмкүнчүлүктөрдү түзүүнү талап кылат. Демек, окуу процессинде бул талаптарды ишке ашырууда жана окуучулардын компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында теориялык билимдерин, билгичтиктерин, көндүмдөрүн практикада, жашоо-турмушунда колдонгонго үйрөтүү зарылдыгы келип чыгууда.

Географияны окутууда өзгөчө көңүл географиялык карта менен иштөөгө багытталып, атластын карталары жана контур карта менен иштөөгө көнүктүрүү зарыл. Анткени, картасыз географияны элестетүү мүмкүн эмес экендиги “Атаганыңардын баардыгын картадан көрсөт, бардык көрсөткөнүңдү ата” эрежеси географиялык картаны окуу процессиндеги маанисин тастыктайт.

Өзгөчө 6-класста окутулуучу “Физикалык география” курсунда горизонттун багыттарын туура аныктоого үйрөтүүдө өзү окуган мектептин айланасындагы географиялык объектилердин, үйдөн мектепке чейинки маршруттун, өзү жашаган үйдүн планын түзүү аркылуу жетишүүгө болот. Ушул эле класста экватор сызыгынын, баштапкы (Гринвич) меридианынын, параллелдердин, меридиандардын жайгашышын, алардын маанисин ачып көрсөтүү өтө маанилүү.

Ал эми географиялык объектилердин (тоолордун, ойдундардын, чокулардын ж.б.) салыштырмалуу жана абсолюттук бийиктиктердин айырмалай алуусу үчүн физикалык карталар жана атластын карталары боюнча бийиктиктердин жана тереңдиктердин шкаласынын жардамы менен абсолюттук бийиктиктерди аныктоого көнүктүрүү керек. Бул курстун мазмунуна “Табигый кырсыктар” деген тема жаңы киргизилгенине байланыштуу окуучуларга табигый кырсыктардын түрлөрү жана алардын келип чыгуу

себептерин, ал мезгилде өзүн кандай алып жүрүү эрежелерин өздөрүнө түздүрүп, талкуулоо максаткы ылайык.

“Табигый кырсыктар” темасын окутууда, ал кырсыктардын өз ара Жер кабыктары менен байланышы төмөндөгүдөй схема менен түшүндүрүп, айтып берсе болот:

ЛИТОСФЕРА	ГИДРОСФЕРА	АТМОСФЕРА
Сел	Суу ташкыны	Бороон-шамал
Жер көчкү		
Уроо, көчүү		Нөшөр жамгыр
Кар көчкү		
Жер титрөө		Үшүк
Вулкандын атылышы	Цунами	Кардын көп жашы
		Кургакчылдык
		Куюн

География сабагында жаратылыштагы кубулуштарды атоо менен гана чектелбестен, ал кубулуштардын болуу себептерин ачууга жана анын кесепеттерин көрө билүүгө үйрөтүү үчүн жазында жаратылышка экскурсияга чыгуу да маанилүү. Анткени, аба ырайына, өсүмдүктөргө, курт-кумурскалардын уюктарынын жайгашышына, суулардын агымына, режимине байкоо жүргүзүшүп, анализдөө аркылуу окуучулардын жаратылыштын баалуулуктарын тереңирээк түшүнүшүп, баалоолоруна шарт түзүлөт.

7-класста “Материктердин жана океандардын географиясы” курсунда материктердин жана океандардын географиялык, физикалык-географиялык абалдарынын (жер шарынан алган ордун, экваторго, баштапкы меридианга, океандарга карата абалын) ыңгайлуу жана ыңгайсыз жактарын географиялык карта боюнча окуучулар менен биргеликте аныктоо, анын материктин жана океандардын климатына, жаратылышына тийгизген таасирлерин ача билүүгө, материктердеги рельефтин формаларын, алардын жайгашуу өзгөчөлүктөрүн, алардын материктин климатын жана жаратылышын түзүүчү фактор экенин аныктоого көнүктүрүүгө багытталган окуу иш аракеттерин өткөрүү окутуунун практикалык багытын окуу процессинде ишке ашырууну камсыздайт. Мындан сырткары көпчүлүк учурларды окуучулар жер бетиндеги жаратылыштын өрчүп-өнүгүшүн, ар бир эрадагы, доорлордогу, мезгилдер жөнүндөгү жана геохронологиялык таблица жөнүндөгү түшүнүктөрү төмөн экендиги ар түрдүү деңгээлдеги олимпиадалардын, конкурстардын жыйынтыктарында байкалууда. Ошондуктан, Жер кабыктарынын өзгөрүп-өнүгүшүндөгү себеп-байланыш принциптери боюнча

окуучуларга Жер шарындагы, жашоо-тиричиликтеги бардык процесстерди Геохронологиялык таблица аркылуу тереңирээк түшүнүк берүү маанилүү.

8-класста окутулуучу “Кыргызстандын физикалык географиясы” курсунун программасынын мазмунуна ылайык тоо аймактарында экологиялык кырдаалды башкаруунун көйгөйлөрүн окутууга 7 саат каралган. Окуучуларды тоо аймактарынын адамдын жашоосундагы маанисин, анын калктын маданиятына, ден соолугуна, тамактануусуна, киймине тийгизген таасирин, тоолуу аймактардагы көйгөйлөрдү жана аны чечүүнүн жолдорун таба билүүгө көнүктүрүүдө окутуунун проблемалык методдоруна таянып окуу процессин уюштуруу зарыл.

Кыргыз Республикасынын рельефин окутууда анын ички сууларынын таралышына тийгизген таасирин, дарыя системаларынын куралуу, түзүлүү схемасын элестүү калыптандыруу максатында окуучулар төмөндөгү **суроолорго жооп берүүлөрү керек:**

1. Каралып жаткан дарыя, көл кайсы бассейнге таандык жана азыктануусу боюнча кайсы типке таандык экендигине;
2. Дарыя, агын суулардын ташкындоо мезгили кайсы убакта болооруна;
3. Дарыя, көлдөрдүн тоңуу мезгили кайсы учурда болооруна;
4. Ал дарыя, суулардын булганышы эмне себептен болушуна жана чарбада кайда пайдаланаарына.

Ушул эле класста “Туруктуу өнүгүү” түшүнүгү, алардын багыттары, моделдери ар бир темада окуп-үйрөнүү каралган. Бул темаларды окутууда окутуунун инновациялык педагогикалык технологияларын (“Сынчыл ойлом”, “Биргелешип окуу” ж.б.) пайдалануу окуучулардын окуу материалга болгон кызыгуусун арттырып, аны өздөштүрүүгө өбөлгө түзөт. “Туруктуу өнүгүү” концепциясын окутууда өзгөчө “Озон тешиги”, “Парник натыйжасынын”, “Такырлануу”, “Биотүрдүүлүктөрдүн азайуу” процесстеринин себептерине, алардын кесепеттери жөнүндөгү түшүнүктөргө басым жасалып, окуучулардын долбоорлук ишмердүүлүктөрүнө көңүл бурулушу зарыл.

9-класста Кыргызстандын жана КМШ мамлекеттеринин экономикалык жана социалдык географиясы окутулат. Бул курсту окуп-үйрөнүүдө окуу китебиндеги берилген окуу материалдарынан сырткары республикада күнүмдүк болуп жаткан экономикалык-социалдык процесстер менен айкалыштырып, КМШ мамлекеттеринин социалдык-экономикалык абалдары менен салыштырып жана республиканын көп кырдуу башка мамлекеттер менен болгон дипломатиялык мамилелердин учурдагы абалын талдоо, ал мамилелердин республиканын экономикалык-социалдык жашоо турмушуна тийгизген таасирлери жөнүндө окуучулар менен талкууларды жүргүзүүгө багытталган окуу иштерин уюштуруу керек. Окутууда окуу китебиндеги окуу материалдары менен жаңы

маалыматтарды айкалыштырууда өздөштүрүлүп жаткан билимдердин актуалдуулугу жогорулап, окуучулардын предметке кызыгуусу артылат. Ушундай эле нукта республиканын административдик облустарынын социалдык-экономикалык абалын, болуп жаткан проблемаларды окуп-үйрөнсө болот.

“Кыргыз Республикасынын калкы жана эмгек ресурстары” темасын окуп-үйрөнүүдө окуучуларга “калктын динамикалык өсүүсүнүн өзгөчөлүгүнүн”, “калктын табигый өсүүсүнүн” (облустар боюнча) көрсөткүчтөрү боюнча диаграмма түзүп, аларды талдоо, бүтүм чыгаруу жана сальдо-миграцияга, брутто-миграцияга карата математикалык эсептөөлөрдү чыгарууда математика предмети менен байланыштырып өтүү окуучулардын теориялык билимдерди практикада колдонуу көндүмдөрүн калыптандырууга шарт түзөт.

Дүйнөнүн экономикалык жана социалдык географиясы 10-11-класстарда эки бөлүккө бөлүнүп окутулат. Жалпы обзордук бөлүгү 10-класста, региондук бөлүгү 11-класста окутулат. Курстун программага ылайык мазмундук өзгөчөлүгү болуп, анын жалпы же региондук бөлүктөрүн окуп-үйрөнүүдө географиялык билим берүүнүн экологиялык багытынын ар бир тема боюнча күчөтүлүшү. Демек, окуу процессинде жалпы обзордук жана региондук бөлүгүн окутууда дүйнөдө болуп жаткан социалдык, экономикалык процесстерди кароо менен бирге, ал процесстердин табиятка тийгизген таасилерин, аны чечүүдө мамлекеттердин, өлкөлөрдүн жүргүзгөн саясаттарына басым жасап, экологиялык проблемалардын чечилүү деңгээлдерине талдоо жүргүзүүнү талап кылат. Мисалы, жогорудагы белгиленген иш-аракеттерди жүргүзүүдө мамлекеттерди төмөндөгү белгилер менен салыштырууга болот:

белгилер / өлкөлөр	Россия	Индия	США	Канада ж.б..
Аймактын территориясы				
Мамлекеттик чек арасынын узундугу				
Океан, деңиздерге чыгуусу				
Социалдык-экономикалык көйгөйлөрү				
Геосаясий өзгөрүүлөр				
Демографиялык көйгөйлөрү				
Дини				
Өзгөчө коргоого алынган аймактары				

Өз жеринин географиясын окуп-үйрөнүүдө өзгөчө адам менен табияттын ортосундагы байланыштарды талдоого багытталган иш аракеттерди жүргүзүүдө практикалык иштерди өткөрүү окуучулардын табияттагы болуп жаткан кубулуштарды жакын жерден сезип, туюп талдоого мүмкүнчүлүк түзөт. Биз төмөндө практикалык иштердин болжолдуу тематикаларын сунуштайбыз:

Класс	Практикалык иштин аталышы	Окуучуларга сунуш кылынуучу тапшырмалардын түрмөгү
VI	Жердин үстүнкү бетинин түзүлүшүн окуп-үйрөнүү	<p>Окуучулардын жашаган жериндеги табиятка адамдардын таасирлери кандай тийип жатат?</p> <p>Изилденип жаткан жердин абалы кандай (тебеленгенби? жайыттарды туура пайдаланабы? ж.б.)</p> <p>Бузулуп тебеленген жерлерди калыбына келтирүү боюнча кандай иштер жүрүп жатат?</p>
	Сууну пайдалануу жана аны коргоо	<p>Изилденип жаткан жердин суу ресурстарынын абалы кандай?</p> <p>Эгер абалы начар болсо, аны кайрадан калыбына келтирүү боюнча адамдар тараптан кандай иштер жүргүзүлүп жатат?</p> <p>Силер суу ресурстарын калыбына келтирүү же аны сактоо, үнөмдүү пайдалануу боюнча өзүңөр эмне жасай аласыңар?</p>
	Өз жериңердеги жаратылыштын компоненттеринин өз ара байланыштарын аныктоо жана аны калктын пайдалануу деңгээли	<p>Окуучулардын жашаган жерлериндеги суу, топурак, өсүмдүк, жаныбарлардын түрлөрүнүн адамдар тараптан кандай пайдаланып жана аны сактоо боюнча кандай иштер жүргүзүлүүдө?</p> <p>Окуучулар жаратылышка аяр мамиле жасоо боюнча эл арасында кандай иштерди жүргүзө алышат? Кандай иштерди аткара алышат?</p>
VII	Суу жана аны пайдалануу. Коргоо иштери менен таанышуу	<p>Табияттын кырсыктары жер көчкү. Кар көчкү, суунун ташкындап кетүү коркунучтарын аныктоо</p> <p>Табигаттын кырсыктарынан сактануу үчүн кандай иштерди аткарууга болот?</p>

VIII	Жергиликтүү өнөр жай ишканасын окуп-үйрөнүү	<p>1.Өнөр жай ишканаларынын айлана-чөйрөгө зыян келтирбөөгө багытталган кандай технологиялар колдонулат?</p> <p>2. Өнөр жай ишканасынан чыккан таштандылар кайда кетет жана алар табиятка зыян келтиреби же жокпу?</p> <p>3. Адамдардын өмүрүн, ден-соолугун сактоо үчүн шарттар түзүлгөнбү?</p>
------	---	--

Август кеңешмесинде талкуулана турган маселелер:

1. Географияны окутууда окутуунун активдүү формаларын пайдалануунун тажрыйбалары
2. География предметин окутууда окуучулардын компетенттүүлүгүн калыптандырууда компьютердик технологияларды пайдалануу
3. Окуу процессинде окуу китеби менен иштөөнүн усулдары жана ыкмалары
4. География предметин окутууда окуучулардын билим жетишкендиктерин баалоонун проблемалары
5. Географияны окутууда класстан тышкаркы иштерди уюштуруунун, өткөрүүнүн усулдары жана ыктары
6. Окуучуларды география предмети боюнча райондук, республикалык олимпиадаларга даярдоонун тажрыйбалары

Пайдалана турган окуу китептердин тизмеси Кыргыз Республикасынын билим жана илим министирлигинин сунушу менен өз алдынча “Кут билим” гезитине жарык көрөт.

География

В предстоящем в новом 2014-2015 учебному году предмет географии будет изучаться на основании учебной программы выпущенной 2012 году.

Изменение содержания школьной географии, усиление культурологической направленности предмета от организации учебного процесса требуют практической направленности ориентированное на результат обучения.

В связи с этим перед учителем географии поставлена сложная методическая задача - обеспечить достижение образовательного результата, развитие личностных качеств учащихся и выработать у них готовность применять географические знания и умения в жизни. Это означает, что содержание современного урока географии пронизано различными видами действий учащихся, направленными на освоение ими познавательной, коммуникативной, регулятивной и другими видами деятельности. Например, при изучении темы «Литосфера, рельеф» в VI и VII классах наряду со знаниями об оболочечном строении планеты, земной коры, разнообразии рельефа, движений земной коры, форм рельефа суши и дна Мирового океана школьники должны овладеть следующими учебными действиями:

- распознавать разные формы рельефа и составлять их характеристики;
- устанавливать по карте причинно-следственные связи географических явлений и процессов;
- выявлять географические закономерности;
- выявлять особенности расположения географических объектов;
- выявлять черты сходства и различия географических объектов.

При изучении темы «Воды и водные ресурсы Кыргызстана» в VIII учащихся должны овладеть:

- определить состав внутренних вод республики;
- нанести на контурную карту водоразделы;
- составить характеристику одной из рек по плану;
- подготовить презентацию о роли рек в жизни населения страны;
- оценить обеспеченность водными ресурсами страны.

Одним из условий формирования географических знаний и умений является их органичное единство работы с различными источниками географической информации: географическая карта, учебники и учебно-методические пособия, электронные носители информации и т.д. Географическая карта - основное и наиболее наглядное пособие из тех, что могут использоваться при изучении и преподавании географии в школе. Географическая карта в обучении географии в школе выполняет следующие функции:

1. Для понимания пространства, в котором находится регион или изучаемый объект, места и значимости его в этом пространстве.
2. Для выявления главных объектов и явлений, формирующих специфику региона.
3. Для установления взаимосвязей между явлениями внутри региона и вне его, а также места региона в мире.
4. Подключения зрительной памяти.

А также, рекомендуем в географических исследованиях применять картографические методы:

- выявление по картам зависимости размещения производства от природных условий и ресурсов, наличия энергетических и трудовых ресурсов, потребителей готовой продукции, организации инфраструктуры в регионе;

- в оценку экологических условий региона с учетом природных и социально-экономических факторов;
- определение степени экологической опасности функционирования промышленных предприятий в конкретных районах;
- изучение степени антропогенного влияния на ландшафты своего региона;
- исследование динамики численности населения мира и его религиозного состава;
- исследование экономических связей между странами.

При работе с различными источниками информации (учебник, географическая карта и т.д.) учителю важно опираться на следующий методический принцип: усвоение знаний и умений, который происходит одновременно и неразрывно.

Для формирования учебных умений целесообразно систематическое сочетание теоретических знаний с практическими работами учащихся.

Форма организации учебной деятельности представляет собой неотъемлемую часть процесса обучения географии, направленную на применение, закрепление учебных действий и конкретизации усвоенных знаний. Связи с этим на одном уроке может быть проведено несколько практических работ (от 5-7 до 15-20 минут), реализующие следующие учебные задачи:

- создание ситуаций взаимодействия;
- организация познавательной деятельности с различными источниками информации (окружающая действительность, учебник, географическая карта, статистико-экономические данные и др.);

- оказание помощи в решении учебных проблем, осознании школьниками собственных творческих возможностей, понимании ими ценностей и усвоении ценностных установок и смыслов.

Еще одним из приемов реализации практического подхода обучения в учебном процессе во всех курсах географии с 6 по 11 классы целесообразно применять различные схемы-таблицы, символы, диаграммы, рисунки для закрепления теоретических знаний. Например, при изучении рек, озер материков и регионов с целью выявления их особенностей можно применять следующую таблицу (в данной таблице приведены реки материка Африки):

Особенности рек	Причины
1. В Африке речная сеть распределена разнообразна	1. Осадки распределяется не равномерно
2. В пустынях часто встречаются вади	2. Временные водоемы, наполненные после обильного дождя.
3. Реки Атлантического океана длиннее, чем реки Индийского океана	3. Рельеф восточной части Африки выше, чем северной части

При изучении темы «Стихийные бедствия» рекомендуем применять следующую схему, где отражено взаимосвязь природных стихийных бедствий между оболочками Земли:

ЛИТОСФЕРА	ГИДРОСФЕРА	АТМОСФЕРА
Сели	Наводнения	Ураганы
Оползни		
Обвалы		Ливни
Лавины		
Землетрясения		Замороски
Вулканические извержения	Цунами	Снегопады
		Засуха
		Смерчи

При изучении курса «Экономической и социальной география мира» в X-XI классах методически целесообразно считается применение приемов направленное на сравнение различных государств и их экономики. Применение сравнительного методического приема даст возможность изучить большой учебный материал за короткий срок и подвести итоги географического образования в школе. Ниже предлагаем примерный образец сравнения стран и государств (сравнительный анализ можно провести по типам развития страны):

Признаки / страна	Россия	Индия	США	Канада и др.
Площадь территории				
Протяженность государственной границы				

Выход к морям				
Социально-экономические проблемы				
Геополитические изменения				
Демографические проблемы				
Религия				
Особо охраняемые территории				

Наряду с этим в учебном процессе возникает естественная необходимость в реализации новых педагогических технологий. При этом нужно учитывать:

- в учебном процессе развитие мотивации учащихся должно идти со стороны самого учащегося;
- получение знаний из разнообразных источников, создание соответствующей учебной среды;
- организация учебного процесса путем использования интерактивных методов обучения.

Организация учебных игр, проблемных уроков, дискуссий, конференций, должно сочетаться с внеурочной деятельностью учеников (проекты, экскурсии, музейная деятельность, наблюдения и практические работы в географической среде, факультативы и кружки, олимпиады и ученические научные общества).

**Примерные тематики обсуждаемых, на августовских совещаниях
учителей географии:**

- Опыт преподавания интерактивных методов обучения
- Вопросы формирования географических компетенций учащихся на уроках географии;
- Формирование картографических умений учащихся в учебном процессе;
- Опыт применения педагогических технологий в учебном процессе при формировании географических компетенций учащихся.

Список рекомендуемых учебников для школ русским языком обучения будет опубликована в газете «Кут билим» Министерством образования и науки Кыргызской Республики.